

Innovatieve energieoplossingen en collectieve buurt initiatieven: kansen voor versnelling?

Inzichten en mogelijke vervolgacties

De avond bracht een veelheid aan nieuwe inzichten voort en optimisme over de positieve voorbeelden en geslaagde projecten. Tegelijk was er ook lichte frustratie over de weerbaarheid van veranderen, het gebrek aan breed gedeelde kennis, het gebrek aan expertise bij de regiehouders, cq. gemeenten en kwaliteit bij installateurs en bouwers. Gezien de complexiteit van de transitie is dit logisch en onvermijdelijk. De vraag is hoe zetten we toch stappen vooruit?

We zien in de veelheid en gelaagdheid van inzichten een paar rode lijnen:

1. Aandacht voor de expertise en aanjaagrol van collectieve particulieren

Collectieve particulieren zijn een van de drijvende krachten achter de energietransitie in de wijk. Zij winnen aan expertise, door te kijken naar bestaande best practices en de ondersteuning via Energie Samen, HierOpgewekt en HOOM. Zij zijn in staat goede plannen te ontwikkelen, met draagvlak onder particuliere bewoners en daarmee een belangrijke speler en initiatiefnemer. Om tot versnelling te komen is het belangrijk dat deze aanjagers een veel grotere rol krijgen toebedeeld en er brede erkenning komt voor de inbreng. De woningcorporaties zijn de link naar huurder, de collectieven naar de particulier. Collectieve particulieren kunnen nu geen aanspraak maken op de grote subsidieregelingen, zoals de Renovatieversneller en de sector is onvoldoende een gesprekspartner voor TKI Urban Energy. Het ligt voor de hand dat de brancheorganisatie Energie Samen betrokken wordt bij het ontwikkelen van nieuwe regelingen en bijvoorbeeld ook bij Programma Aardgasvrije Wijken.

2. Cruciaal om na te denken over lokaal ontworpen energie systemen

De verschillende voorbeelden en aanpakken laten het belang zien van ontwerpen binnen een lokale context. Wat past in welke buurt, dorp of wijk? Welke hoofdscenario's zijn te onderscheiden en hoe werken we daar stap voor stap naar toe? De aandacht voor isoleren en opwek via panelen is nu logisch, omdat dit te overzien is en het vrijwel nooit foute beslissingen zijn (no regret dus). De projecten hierop lopen prima. Daar bovenop komen de oplossingen voor bufferen (opslag intraday en opslag over seizoenen) en warmte/koudevoorziening in combinatie met tapwater. Dit is al weer een slag moeilijker, en als salderen ooit vervalt heel snel relevanter. Opslag en warmtevoorziening regel je in veel gevallen efficiënter met groepen woningen/gebouwen, dan per woning individueel. Het vereist een samenwerking tussen de diverse gebouweigenaren om tot de meest optimale oplossing in een gegeven context te komen.

3. Noodzaak voor facilitator/ matchmaker tussen aanbieders en collectieve particulieren

De pitches lieten zien dat er ook onder innovatieve aanbieders een heel interessant aanbod is voor collectieve particulieren. Zij zijn zelf vaak al heel ver met de ontwikkeling van plannen. Kronenburg heeft een eigen rapport op laten stellen en een heel helder beeld van de kansen en onmogelijkheden. Ze lopen daarmee voorop op de eigen gemeente. Peel en Maas heeft een uitgebreid- en doorgerekend plan voor Ecovat ontwikkeld en wacht nu alleen nog op het ja vanuit de gemeente om de volgende stap te kunnen zetten (Raad is voor, wethouder tegen) en DeZonnet is ontwikkeld op initiatief van bewoners van de Haarlemse Ramplaanbuurt in samenwerking met de TU Delft en TripleSolar.

Veel initiatieven kunnen een duidelijke vraag benoemen. Aanbieders kunnen daar ook oplossingen bij geven, maar dan ben je er nog niet. Dan begint het pas. Wie gaat het uitvoeren, hoe selecteer je, hoe organiseer je je als initiatief, kan dit als vrijwilligersclub of moet het professionaliseren? Hoe regel je financiering van de projecten (geld vooruit), hoe zorg je voor betaling van leveranciers en uitvoerders (zeker als het vanuit particulieren komt)? Hier is begeleiding bij nodig. Energie Samen biedt deze, zo ook LSA Bewoners. Thuisbaas zou ook zo'n rol kunnen spelen aan de technische kant, of bijv. WOAB. Natuurlijk kan ook de gemeente hier een belangrijke bijdrage leveren.

4. Verbeterde selectieprocessen en ondersteuning om bij bouwpartijen en installateurs kaf van koren te scheiden

De verhalen die de diverse betrokkenen deelden over hun ervaringen in het aantrekken van gekwalificeerde betrouwbare bouwpartijen en installateurs stemden droevig: met 50 starten en er 4 overhouden, met 10 beginnen en er 1 overhouden. Goede partijen die zowel technisch voldoende onderlegd zijn, afspraken na komen, klantvriendelijk zijn, en kunnen samenwerken, blijken schaars.. Als het voor ervaren partijen als WOAB, Thuisbaas en Buurtwarmte al zo lastig is om goede partijen te selecteren, hoe moet het dan voor collectieve particulieren?

Het komen tot een ontwerp is een ding, het uitgevoerd krijgen is een uitdaging. Duurzaam Bouwloket biedt een overzicht van welke partijen welke onderdelen van de verduurzaming kunnen oppakken, maar geen kwaliteitstoets. Ook is het lastig om regionale uitvoerders te vinden. Voor diverse collectieven en ook gemeenten is het belangrijk dat er met lokale partijen wordt gewerkt. Het liefst zou je daar ook een integraal collectief aanbod mee ontwikkelen voor een buurt. Woningabonnement neemt een andere rol. Zij ontzorgen de klant en bieden 15 jaar garantie op de uitvoering. Daar hoort een stevige kwaliteitstoets bij. Thuisbaas biedt geen officiële garantie, maar is wel zelf uitvoerder en van daaruit ook heel scherp op de kwaliteit.

Een mogelijke uitweg is te werken met ratings/reviews van particulieren op platformen zoals Duurzaam Bouwloket. Greenhome werkt hier mee. Zij bieden bedrijven ook de mogelijkheid Garantie Bedrijf te worden (lid diverse van keurmerken, opleidingen en 8.0

rating). Ook dat kan een manier zijn. Belangrijk wel is dan dat deze platformen dominant worden in de markt en de uitvoerders min of meer gedwongen worden zich te ontwikkelen. De andere route, van stimuleren en opleiden, gaat langzaam.

5. Meer kennis en open houding nodig bij gemeenten

Een terugkerend punt tijdens de avond was de toch wat ongemakkelijke houding van veel gemeenten ten opzichte van initiatief uit de samenleving. Veel gemeenten zijn zelf nog aan het worstelen met hun nieuwe regierol. Ze ontberen voldoende formatie-laaststen, kennis en expertise om zelf grip op het proces te krijgen. Een bewonersinitiatief kan dan een welkome oplossing zijn (ja hoor, ga het maar doen - zonder support) of juist nog meer ruis op de lijn (nee, ja, misschien, tot hier en niet verder, geen ruimte geven). Binnen het programma Aardgasvrije Wijken, zeker binnen het kennis- en leerprogramma zou hier meer aandacht voor kunnen zijn. De beste focus is niet 'help, een burgerinitiatief', maar hoe kunnen we in de wijk als gemeente en collectieve bewoners samenwerken aan een goede transitie. Het actief delen van voorbeelden, zoals Loenen op de Veluwe, DeZONNet (DeRamplaan) of anderen uit de database van Energie Samen, is daarin een eerste belangrijke stap. Ook het maken van koppels van ervaren en onervaren gemeenten zou een optie kunnen zijn.

6. Actief verspreiden wat er aan innovaties beschikbaar is voor collectieve projecten

Innovatieve oplossingen zijn volop aanwezig, alleen heel slecht vindbaar. Collectieve particulieren vinden de weg naar de database van TKI Urban Energy niet, logischerwijs. Deze informatie moet andersom beschikbaar gemaakt worden, via de kanalen die zij wel lezen zoals het ledenmagazine van Energie Samen, de nieuwsbrieven van Buurtwarmte, Hieropgewerkt en dergelijke. Het ligt voor de hand om deze en andere logische partijen als mediapartners te zien en op structurele basis van content te voorzien. Vanuit Uptempo! kunnen we hier ook aan bijdragen door op Uptempo.nu een nieuwe variant van '101 innovaties' te maken, gericht op oplossingen voor collectieve particulieren. Ook zouden we komend jaar nog een aantal matching momenten kunnen organiseren, regionaal of rond een thema waarmee we de samenwerkingen kunnen aanjagen.

7. Noodzaak voor meer experimenten, gericht op creëren van draagvlak in de hele buurt en inclusieve technische oplossingen.

Iedereen is nog aan het leren en dat werkt het beste als we het maar gewoon gaan doen. En dat betekent lokaal aan de slag op locatie. Gemeenten, collectieve particulieren, tussenpartijen als Thuisbaas of WOAB en innovatieve aanbieders: formuleer gezamenlijk een aantal uitgangspunten en een kader. Begin klein met een (paar) pilot(s) in de buurt. En verken daarin de rol en bijdrage die ieder, als gemeente, aanbieder of collectieve particulieren, kan spelen. Zorg ervoor dat de subsidieregelingen hier veel meer ruimte voor geven. Biedt in die subsidie de mogelijkheid de begeleiding van de samenwerking te financieren. Er is gedegen procesbegeleiding nodig om het goed te doen: niet een technisch projectleider, maar iemand die zorgt dat binnen de complexiteit alle kikkers in de kruiwagen blijven en vooruit gaan.

8. Noodzaak tot investeren in opleiden van uitvoerende professionals door/met innovatieve aanbieders.

Verduurzaming is een vak en bestaat uit meerdere disciplines. Verduurzaming is een combinatie van (bouwkundig) renoveren, isoleren, ventileren, installaties / systemen, inregelen en onderhouden en vooral zorgen dat die deelaspecten goed op elkaar worden afgestemd. Dat gaat niet vanzelf en wordt door marktpartijen onderschat. Er is dus behoefte aan opleiden in verduurzaming. Niet alleen via MBO/HBO voor nieuwe instroom, maar vooral van uitvoerende professionals. Er ligt een noodzaak voor aanbieders en “garantie-verstrekkers” om hun uitvoerende partijen te werven, selecteren, op te leiden én te monitoren.